

Johann Schütze

M. Johannis Schützens/ Superintendentis Mecklenburgici, Literae Ad Symmystas Et Pastores Ecclesiarum Suae Curae Et Inspectioni Subiacentium, De Doctrina Catechetice, Vita Autem Pie Ac Inculpate Instituenda, Paraeneticae

Sverin: Schröder, 1687

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746160992>

Druck Freier Zugang

Fi
1008

8

Fi-1008

Ex
Bibliotheca
Academica
Rostochiensis

Universitätsbibliothek
Rostock

A. C.
M. JOHANNIS

Schützens /

SUPERINTENDENTIS

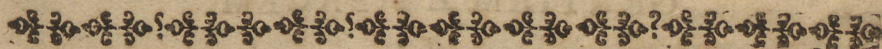
MEKLENBURGICI,

LITERÆ

AD SYMMYSTAS ET PASTORES
ECCLESIAE SUÆ CURÆ ET INSPEC-
TIONI SUBJACENTIUM,

DE

DOCTRINA CATECHETICE, VITA
AUTEM PIE AC INCULPATE INSTI-
TUENDA,
PARÆNETICÆ.

UNIVERSITATIS SVERINI,

Typis PETRI SCHRÖDERI,

ANNO M. DC. LXXXVII.

F. i. - 1008.

*Perquam Reverendis, Praclarissimis Pietate
& Eruditione conspicuis*

DOMINIS
PASTORIBUS

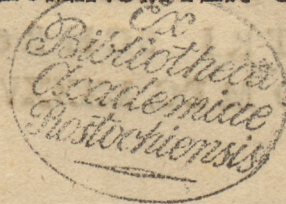
in Diœcesi Sverinensi, Symmyslis, Fratibus &
Conservis suis in Ministerio Christi

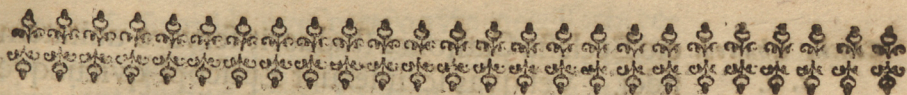
Dilectissimis

GRATIAM ET PACEM

A

PATRE LUMINUM PER CHRISTUM

X quo Singulâri Numinis beneficio, &
 Clementissimâ voluntate SERENIS-
 SIMI, CELSISSIMIQVE PRINCI-
 PIS AC DOMINI, DOMINI
 CHRISTIANI LUDOVICI,
 DUCIS MEKLENBURGICI, PRINCIPIS
 VANDALIÆ, SVERINI, ET RATZEBURGI,
 COMITIS ITIDEM SVERINI, TERRARUM-
 QVE ROSTOCHII, ET STARGARDIÆ DO-
 MINI INQ; ORDINE REGIS CHRISTIANIS-
 SIMI EQVITIS, PRINCIPIS AC DOMINI NO-
 STRI CLEMENISSIMI, SUPERINTENDEN-
 TIS Ecclesiarum Ducatus Sverinensis Provinci-
 am, meis nuper impostam humeris, ornare sum
 aggressus, Vos, Fratres in Christo Dilectissimi,
 primâ jam vice alloquor, hâc quidem epistolâ
 interprete usus, haud usurus, nisi & officii ratio
 & veteris Ecclesiæ praxis id flagitasset. Ete-
 nim de hâc constat, viguisse jam olim inter
 complura literarum Ecclesiasticarum genera,
 (quarum aliæ dictæ Formatæ seu Communicato-
 riæ, aliæ Commendatitiæ, aliæ Tractoriæ, Ency-
 clicæ aliæ, aliæ Clericæ & quæ non?) istas, ceu
 extantiores, quas vel exararunt recens ordinati
 Episcopi ad Collegas, quid de re aliquâ gestum
 esset, sive istos, sive alios, reddituri certiores,
 dictas inde Tractorias, diverso tamen significatu
 ab iis, de quibus titulus est in codice Justinian:
 itemque Pacificas eò quòd earundem commer-
 cio

*Spondan. ad A.C.
 142. VI. VII. VIII.*

*August. in r. 36
 conc. 2.
 Justin: 1, 13.*

A 2

cio

Concil. Chalced.

c. u.

l. c. IX.

August. ad Romanian. ep. 113.

Ep. Pat. XXI. 12.

1. Tim. III. 15.

cio Ecclesia Catholica studuerit servare unitatem fidei. Vel quas scripserunt Episcopi quicunque pro Instructione Clericorum, Pastorales nuncupatas, observante Baronio, qui addit, consuevisse Episcopos scribere has literas in tabulis eburneis, vel in chartis, & si publicè datæ, annulo signatorio communivisse. Nimirum, facillè intellexit cana & sana ista Antiquitas, Episcopo, injunctorum facturo haud esse integrum, ut suam, quâ salutem animarum promotum incrementum, obscure præ se ferat aut dissimilet, sed requiri omnino mentem & manum Eliæ, qui ubi ore Zelari amplius non licuit, scribere tamen adhuc voluit. Eo namque vocatur quis Episcopus, ut videat & provideat, Pastoribus & ovibus, ore pariter ac calamo. Foras erumpat oportet ἐπισκοπή, si non per alloquia, quandoque per absentiam ἀδύνατα, certè per literas, canone D. Pauli ad Thimotheum scribentis: Hæc tibi scribo, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia, ceu sigillo, corroborandas.

Atque idcirco, nec me abs re facturum esse existimavi, si ad purioris hujus Ecclesiæ exempli, pari quadam scriptione, Tractoriâ quasi Pacificâ & Pastoralis Vos, Viri Fratres, salutarem, non equidem, quid mecum gestum sit, cum plerique id vestrum propriis oculis usurparint, indicaturus, sed quid saltem vestri Muneris atque officii sit, fraternaliter ac ὑπομνήσεως ἕνεκα, in aurem veluti dicturus. Id ipsum autem dum jam molior, non omnia

omnia & singula, quæ ceteroquin necessaria re-
putantur, persequi animus est, cum integri hic
libri jam dudum nobis fecerint oria. Ea saltem
delibabo breviter, quorum fidelis Verbi Minister
(sicque & Vos) potissimam habet & habere de-
bet rationem, uti fides, quæ perditis hisce tem-
poribus in multorum, extremâ cum igno-
rantia rum malitiâ affectis animis non dicam
in præcipitio constituta, sed collapsa, sed e-
mortua, & tantum non videtur humata, vel ali-
qua saltem ex parte integrascat. Duo autem
istæ sunt, quorum neutrum desuper habendum.
Alterum, quod concernit Doctrinam, quod Vi-
tam, alterum; nam omnis *ἐπιγνωσις ἀληθείας*
καὶ εὐσεβείαν est.

Tit. 1. 2.

In Doctrinâ eò antè omnia respiciendum est,
quò simplicioribus Verbum Dei, ex eoque sum-
mè necessaria fidei Christianæ capita breviter,
ordine & perspicuè instillentur. Hinc Scriptura
distingvit inter lac & solidum cibum. Illud ex-
hibet pro rudioribus & quasi infantibus fidei;
Hunc pro adultis & magis præparatis. Scilicet
Lac est simplex doctrina & generalis explicatio
Elementorum fidei de Deo & tribus personis in
Trinitate, de Christi persona & officio, de cor-
ruptione & restitutione naturæ humanæ per
Christum, de Justitia fidei, de vitâ æterna. Cibus
est specialis horum elementorum explicatio, iis
in quæstionibus, quæ sunt controversæ. At Hæ
cum non sint ad captum omnium, rarius de iis

1. Cor. III, 1. 2.

A 3

ad

Exerc. XVI. n. 43.

v. Joh. Meisn. Ex.
Cat. Ppl. App. de
Artis. fid.

Joh. XVII. 3.

3. Ihes. I. 8.

ad populum verba sunt faciendā, propterea Veteribus *καὶ ἀποστολῶν* dicta, (quo de exprofesso Casaubonus.) Contra Lac est doctrina, salvando scitu & creditu simpliciter necessaria h. e. principes & fundamentales illi articuli, jamjam memorati, utpote quibus fides proximè atque intrinsece constituitur, fidelibus omnibus cognitu absolute sunt necessarii. Adeo, ut si unum eorum desit, aut ignoretur, aut in dubium vocetur, quocumque tandem occasione vel causa id fiat, salute æternā carendum sit, nec locum ullum habeat excusatio ab ignorantia moraliter ineluctabili, vel undecumque petita. Placuit enim ita Deo Ter Optimo Maximo, hominem, tanquam non brutam seu inanimatam creaturam, sed Intellectu & Ratione præditam, interventu alicujus notitiæ de Deo & Redemptore Christo, in quem simul fiduciam collocare oporteat, beare, docente ipso Christo: Hæc est vita æterna, ut cognoscant Te solum Deum verum & quem misisti Jesum Christum. Unde & Apostoli passim istius cognitionis mentionem faciunt & contra ea flammam ignis & vindictam in extremo die minantur iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domino nostri Jesu Christi. Quare sicut, omnium rerum ignoratio æternam damnationem attrahit, ita quarundam cognitio, ex parte Intellectus est necessaria, ut salute potiamur. Quorum enim ignoratio à salute prorsus excludit, eorum cognitio ad salutem obtinendam

dam erit necessaria. Quæ cum ita sint, nemo non videt, Boni Verbi Ministri, si nomen tueri velit, curas ac cogitationes omnes huc unice oportere collimare, ut Auditoribus, maxime rudioribus, omnia fidei capita, quæ medium consequendæ beatitudinis æternæ ordinavit Deus, inculcentur sedulo.

At vero hoc, re ritè expensa, feliciter expediri nequit, quam si ejusmodi tradatur forma docendi, vulgò quæ Catechesis dicitur i. e. institutio, quâ primâ disciplinæ elementa vivâ voce traduntur, & per Intervalla rursus repetuntur, ut pote quæ antiquissima & captivi Infirmiorum accommodatissima est. Nam & Deum ipsum Autorem habet & jam inde à mundi exordio observata haut dubiè fuit à Sanctiss. Patriarchis, Prophetis, istis justitiæ præconibus. Nec enim dubium, hosmet cum alios publicè de lege, Sacrificiis &c. informasse, tum domesticorum potius curam habuisse. Sic in N. T. Paulus similiter Parentes hortatur: Educate liberos in disciplina & doctrinâ Domini. Quin ipse sese Catechetam professus, scribit: Malo in Ecclesia quinque verba sensu meo loqui, *ἵνα καὶ ἄλλοις κερῆσω*. Hos secuti Antiquæ Ecclesiæ, tam græcæ, quam Latinæ Doctores, nil prius, nil antiquius habuere, quam ut ipsi eandem Catechisandi viam ingressi, alios ut idem facerent, subinde adhortarentur. Quid Tertulliani; Epiphaniî Basilij M. Cyrilli Hierosol, Damasceni, aliorumve

Symbo-

2. Pet. II. 5.

Ephes. VI. 4.

1. Cor. XIV. 19.

Euseb. Hist. Eccl.
l. 7. c. 10.

Symbola & Catecheses? Quid fidei Confessiones
& Expositiones aliud sunt, quam compendiaria
totius doctrinae caelestis summa? Quid Augu-
stissimi illius Augustini, quem T. 4. extantem
habet, peculiaris de Catechizandis rudibus liber
ad Diaconum, cui Deo gratias nomen, nisi ube-
rior ejusdem est Explicatio & modi ac formae
doctrinae Veteris exacta discussio? Adeo ergo
non puduit tanta Ecclesiae lumina & nomina di-
vinam hanc simplicitatem scriptis pertractasse,
Quam haud minus alii, Pantænus, Clemens A-
lexandr. Origines, adhuc octodecim annorum
adolescens, Dionysius, Heraclas, ore perspicuo
exposuere, facti Magistri κατηχησάων. Imo, quid
dicam de ultimo Germaniae Prophetâ, Luthero
nostro? Certe & is rem illam non parum adju-
vit restituitque. Posteaquam enim animadver-
tisset, hanc antiquitus usurpatam rudiores edo-
cendi rationem, haecenus prorsus neglectam
jacuisse, eam, ut postliminio quasi revocaret,
impensè operam dedit & edito suo, quod ad ve-
terum normam composuit, Enchiridio Cate-
chetico, ut vel sic officio suo satisfacerent Pa-
ruchi ac Concionatores reliqui, viam præivit.

Quocirca cum taliter jam vobis, Fratres in
Christo perdilecti, strata sit via à Viris, omni
prædicatione majoribus, nō video, quid vestrum
cursum morari possit à strenuâ in hoc negotio
piissimo cooperatione? Eadem enim, quæ illis,
& Vobis incumbit animarum tam pretiosè re-
demtarum cura? Si vel unam harum neglexe-
ritis

non adhibita eâ, quâ potuit fieri, in pædagogia
ad salutem diligentia, ah! æternum erit luenda
culpa. Similes quoque vestræ Inspectioni deman-
dati sunt Auditores, qui illis. Non doctiores, non
sapientiores, sed æquè rudes, æquè illiterati, æ-
tate & mente æque simplices, vel juniores vel
adulti, agricolæ, opifices, tum fœminæ, tum
viri. Querelas Lutheri si ad vestra hæc tempo-
ra accommodare vellem, haud, meâ quidem o-
pinione, fallerer: Vulgus, inquit, præsertim au-
tem illud, quod in agris vivit, item plerique Pa-
rochi, adeo nullam Christianæ doctrinæ cogni-
tionem habent, ut dicere etiam pudeat. Cum
orationem Dominicam, Symbolum Apostoli-
cum & Decalogum non modo non intelligant,
sed ne verba quidem referre possint. Quid
multis moror? nihil omninò a bestiis diffe-
runt. Quid hic Christo respondebitis, Episcopi,
quibus illa cura divinitus est demandata? Vos e-
nim estis, quibus vel solis illa Christianæ Reli-
gionis calamitas debetur. Vos permisistis, ita
turpiter errare homines. Vestra ea est culpa,
qui nihil minus unquam fecistis, quam hoc, quod
vestri officii erat facere. Nolo hic quicquam
mali vobis imprecari. Ea autem annon est
summa impietas, cum maxima impudentiâ
conjuncta quod &c. hoc prorsus negligitis, an-
illi, qui vestræ fidei & curæ commendati sunt,
Orationem Dominicam Symbolum Apostoli-
cum aut Decalogum teneant, nec ne? Væ, Væ
vobis.

B

vobis.

vobis. Haftenus Megalander. Quid jam hic
agendum? Quænam adhibenda medela quærelis?
Sanè, uti dementia foret, ^{υπη οίς} crambem, vel ter
aut quater coctam, velle apponere, aut homini ad
stivam nato, ex Georgicis & Bucolicis Maronis
præcepta obtrudere; Ita æque, vel plus quàm stultum
judicandum id esset, si quis in informatione rudio-
rum, necessariis posthabitis, vellet ^{ἀποβαλεῖν} &
ea simplici popello, lacte non duriore cibo enutri-
endo, proponere, quæ captum ipsius transgre-
diuntur longissimè. Nec tamen ah! paucos re-
peries, qui simile, quid tentant, die/ verba iterum

pref. in Zachar.

und dergleichen schweren Büchern hoch her flie-
gen / in des gehet der arme Bösel hin / höret zu
und gaffet auff solche herliche Gauckler mit
grossen wunder. Wens Jahr umb ist / so kön-
nen sie weder Vater Unser / noch Glauben / noch
Zehn gebot / welches doch die fürnehmsten Stücke
sind / als der rechte alte Christliche Catechismus
oder gemeiner Unterricht für die Christen. Ich
weis nicht / wie viel solche Wäsker nützer für
dem armen Volck sind / den die vorzeiten von A-
ristotell und dem geistlichem Recht predigten.

Vos itaq;, Viri Fratres, rectora edocti, disce-
dite ab istis maleferiatis, qui opus Dei adeo ne-
cessarium, adeo fraudulentè tractant, & Cate-
chismum vestrum, Lutheri dico, ad manus su-
mite, hocque negocii vobis præcipuè datum,
esse cogitate, ut is, inter vos & vestrum gregem
usquequaq; resonet. Ille enim meretur solus præ
aliis

aliis Pseudo Catechismis, Romano, Canisii, Palatino, Ostorodi, *κατηλεύσει τον λόγον Ἰησοῦ* 2. Cor. 11, 17. insignem laudem, si quidem eum adhibuit ordinem, quo Deus ipse & Apostoli, Doctoresque Ecclesiæ usi leguntur, dum Auditores suos à communibus principiis, qualia in Decalogo habentur, ad verum & adæquatam cultus objectum, Symbolo Apostolico comprehensum, denique ad colendi modum & media consequendi beneficia, tum temporalia, tum spiritualia atque æterna, deducebant. Unde Justus Jonas non sine causa dixisse fertur, credere se Spiritum S. hunc ordinem B. Luthero dictitasse. Illum itaque, nec alium ullum, vobis habitote commendatissimum, sic ut inde, tanquam parvis quibusdam Bibliis, plebeculam erudiatis, & sine prolixa disputatione, quare quid ita credendum, quove modo ab adversariorum corruptelis vindicari queat? τὸ ἴδιον rei nude & thetice, donec incrementum aliquod fidei senserint Catechumeni, proponatis. Sed imprimis videte, ut tradita totidem verbis, & ne unâ quidem mutata syllaba, ex pio Lutheri monito retineantur. Nam dissimiles, inquit Philippus Melanchthon, & ambigui modi loquendi pariunt multas, cum alius aliud intelligit, dissensiones, sæpè etiam errores. Nec minus de sensu percipiendo, quam de verbis recitandis estote solliciti, alioquin similes futuri Catechetis, seu Pseudo Apostolis, de quibus Acofta refert, plus eos in India Catechifatione sua non efficere, nisi quod recens conversi, instar

v. Ad. XIV. 15. sqq.
c. XVII. 23. 199.
Rom. I. 19. sqq. &
Iren. I. 1. adv. her.
c. 11. Cyrill: Hie-
rosol. op. Catech.
Basil. Hom. 1.
περὶ βάπτ. Au-
gust. l. 6.

q. 1. Catech. T. 1.
op. p. 1.

l. 4. de procurand.
Indor. salut. c. 30

B 2

me

mendicorum, oratiunculas quasdam deblaterare
solo sonu, sine, sensu, sine animo.

Qværitis, qvodnam tempus studio huic Cate-
chetico sit deputandum? Respondeo, Omne tem-
pus. Indefinenter enim uti orandum, ita qvoq;
discendum. Maxime verò, dies ille Domini
maneat huic labori datus, dicatus, consecratus,
integer, Secus, achodie (proh dolor!) mos ino-
levit, ubi post Deum coli assolet ager, hoc est, post
Deum Diabolus, sed cultu, è diametro sibi con-
trario, & simpliciter impossibili. Nam qvo-
modo efficietur sapiens, (& efficiet qvis sapien-
tem) qvi tenet aratrum & gloriatur de hastili sti-
muli, boves agit & nutritur inter opera eorum,
& cujus narratio est de taurorum fœtibus? Hic
animum suum adjicit ad edendos sulcos & vigiliæ
ejus occupantur in pabulis juvenearum, qværit
Eccles. xxxiix. 25. nervosè Ecclesiasticus? Si ergò in vitulorum sa-
lute occupantur. Qvi poterunt in salute ani-
marum esse occupati? Ut autem constet, qva-
râtionem Dies Dominicus in cultum unius & so-
lius Dei hominumqve culturam transigi qveat,
qvam optime, commonstrabo id ipsum hic vobis,
brevissimis tamen.

Exordium fiat à concionibus, diebus Do-
minicis habendis, & aliâs, qvas adornetis velim
Matth. IV. Cateheticè. i. e. Breviter, ordine & Perspicuè.
Breviter quidem, nam ipse Christus sermones
sæpè breves habuit, nec non ipsi Apostoli, uti
passim.

passim ex Actis eorundem pellucet. Quin ipsa
Ratio hoc svadet, cum, quæ breviter dicuntur
facilius excipiantur, felicitusque retineantur.
Quamquam non negemus, quandoque, si vel
materia & argumentum concionis, vel audito-
rium informandum postulet, protrahi sermo-
nem posse. Ordine. Ordo enim est anima
tractationis, quæ juvat memoriam dicentis, au-
ditori subvenit, ornat & venustat totum sermo-
nem, qui, si confusus, si non cohærens, displicet
nec ædificat. Exulet itaque à vestris cathedris,
Methodus illa, quam vocant, Cryptica, à multis
malè jactata, cum Christus non fuerit locutus
ἐν κρυπῆσι. Exulet Heroica Methodus, ἀπεθόδοις
potius quæ est, quam Methodus, & cum Auto-
ribus suis dudum obiit. Id enim exploratum
est, Homiletam debere esse Didacticum Rhe-
torem, qualem & ipsum B. Lutherum, postero-
ribus imprimis annis, nec absque ordine concio-
natum fuisse, ex Postillis ejus domesticis, juxta
atque Ecclesiasticis patet. Quare nec vos in-
dignum quid vestro officio facturos esse putetis,
si quandoque scripta, quæ hodiè benè multa
prostant, Homiletica evolvatis, & ad leges ac
Præcepta accuratiorum Methodistarum, in quibus
pono Bb. Carpzovium, Rebhanium, Gæbeli-
um &c. labores vestros concinnare, allaboretis.
Perspicuè deniq; proponatur Veritas & quàm
simplicissimè. Non affectentur verborum deliciae,
quibus sæpè numero res involvitur potius, quam

Job, XLIX, 20.

Hodéget:
Concionar.
Methodol,
Homil.

B 3

expli-

Orat. Eccl. 6. 13.

explicatur. Simplex oratio & familiaris optima est, sine grandiloquentia & *σοφιστικῆ* nova & insolenti illa, qualem affectant Herbergerus, Meifartus, Stegmannus &c. ob id notati à B. Hülsemanno. Apertè simpliciter & populariter pro suggestu loquendum, eò quod ad erudiendos promiscuæ multitudinis in rebus fidei animos illud faciat vel maximè. Quisquis autem hoc non facit, sed omnia subobscurè profert, is in juventute fundamenta fidei non satis dextrè absesse fuisse posita, eò ipsò satis superqve manifestat. Neq; tamen hinc sequitur, si perspicue, ideo statim & barbare ac rusticè loquendum, si simplicitas sectanda. Ergo omnis *ἀκριβεία* susque deq; habenda. Quasi perinde sit. Quid quis dicat, sive doctus quis existat, sive minus, modo non nesciat depromere conciones pro lubitu ex manicis. Ita quidè nō sentio, sed ex oculor dictū Gregorii Nazianzen: Mihi quidem res minimè vulgaris, parviqve Spiritus esse videtur, verbi perinde ac tritici mensurā tempestivè cuiqve dare, & dogmatum nostrorum Veritatem cum judicio dispensare. Nam si vel maximè quis non nisi simplicitatem sectari velit, tamen & hic studio ac arte erit opus, quandoquidem ipse Lutherus falsus sit: *Einfältig zu predigen sey eine grosse Kunst.* Apage ergo istos Doctores simplicitatis, verius ruditatis, qui nescio quam simplicitatem, sapius plus quam simplicem & cum extremâ Ignorantiâ conjunctam, somniantes, eruditionem ad solos Pastores oppidanos remittunt. Quasi verè his tantum incumbat.

Orat. 1.

Colloq. Mans.

bat concionibus conscribendis adhibere diligen-
tiam, ipsis autem satis sit, cruda studia in sug-
gestum populisse & vel quicquid in buccam ve-
nerit, effutisse. Non sic, Vos mei fratres, Absit,
à vobis vestrisque pulpitis execranda ista Rudi-
tas longissimè. Potius acquirite vobis, si forte
an nondum factum, adhuc bonum eruditionis
gradum, non dicam æqualem cum aliis, officio
qui excelsiore funguntur, sed sufficientem sal-
tem. Studete excitare *δωρεῶν δωρεῶν* dona Dei in
vobis, velut sub favillis latitantia, ac ita sedu-
lam studiis navare operam. Videte, ne gratiam
Dei in vanum acceperitis; Amuletini meliora
χαρισματα ac erudiamini in omni sapientia, donec
fiatis enutriti in sermonibus fidei, bonæque do-
ctrinæ, & profectus vestri manifesti sint in omni-
bus.

Atque hoc esto pensum antemeridianum.
Quo absoluto ad ipsam propriè sic dictam Cate-
chesin accingamini, eum quidem in modum,
ut horis diei Dominicæ pomeridianis juxta san-
ctionem piam agendarum nostrarum Ecclesia-
sticarum cœtus congregetis, congregatos in
doctrinâ fidei ad pietatem exerceatis, exercitōs
per sedulam eorum, quæ in concione explica-
tius fuerunt dicta, reiterationem & factam in
profectus singulorum inquisitionem, confir-
metis. Namque hæc est ipsa illa Orthodoxa,
in primitiva Ecclesia quæ obtinuit, Confessio
privata (postmodum ad particularia peccata
pravè detorta) quando in colloquiis mutuis,
quæ

2. Tim. 1. 6.

2. Cor. VI. 1.

1. Cor. XII. 31.

Act. VII. 22.

1. Tim. IV. 6, 15.

p. 166.

Act. XV. 32.

Gerh. Conf. Cath.

l. 2. p. 3. p. 1268.

Darb. Lat. Cat.

P. C. 1.

L. 4. de docty.
Christ. c. 10.

ad Tertull. 1. de
penit.

Eph. IV, 13.

Ep. pram. Duci
peccat.

in de Necesste:
Exam. Catech.
cit. Großgeb.
Wi. Hscrift. c. 6.

(quæ ab Alloquiis seu sermonibus ad populum expresse distinguit Augustinus) concionem repetendi anſa dabatur. Ubi certe unius horulæ ſpatio plus profecit Laicus, quam triduana concione, verba ſunt Tertulliani illius Scholiaſtæ B. Rhemani. Quod ſi igitur & Vos, uti ſpero, laudatis hiſce veſtigiiſ inſiſtatis, erit fanè, quod gratuler de inſigni futuro laborum veſtrorum fructu. Etenim ſic tandem fiet, ut occurrant, omnes in unitatem fidei & agnitionis filii Dei in virum perfectum, in meſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut jam non ſint amplius parvuli fluctuantes & circumferantur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris. Sic fiet, ut quot quot ex Informatione veſtra profecerunt, totidem Chriſto filii ſint geniti, longeq; majori beneficio à vobis affecti, quam ſi cæcis aſpectum, aut mortuis à Deo vitam impetraſſetis, ceu aliàs notanter judicat de Concionibus Ludovici Granatenſis, Prædicatorum Ordinis, Gregorius Papa XIII. Nec verò erit, cur vos hujus laborum partis diligenter excultæ pœnitere poſſit unquam, quemadmodum quidem pœnituiſſe legimus celebrem illum Theologum Anglum, Joſeph. Hallum, ſuarum, quas per vitæ ſuæ tempus oppidò multas habuerat, Concionum, cum ſtudio è contra Catechetico pauxillulas ſaltem horas impendiſſet, unde Senex factus iſtas quodammodo omnes in damno deputavit, & ut maxima earundem pars cum Catechetiſ, ſi fieri poſſet, Informationibus commutaretur, ſeriò opta-

optavit. Non ita vobis eveniet, Vos mei fratres, si maturè in eo sitis, ut labores vestri in gratiam tam pusillorum, quam adultorum, & rudiorum æqvæ ac literatorum suscipiantur, eâ ratione, quæ dictum est. Postquam enim sic multos ad justiciam informaveritis, videbitis tandem exultabundi mercedem vestram copiosissimam in cœlis, radiaturi illic cum Doctoribus justitiæ, tanquam stellæ & splendor firmamenti.

Cæterum quæ hætenus de Catechesi in Ecclesiâ tradendâ fuerunt dicta, ea verò ad Scholas quoque, ut Pietatis & Virtutum Seminaria, referenda sunt. Agitote igitur & hic, Fratres in Christo conjunctissimi, Scholas cum publicas, tum cubiculares, ut vocant, sive triviales singulis, si non septimanis, attamen mensibus, adite, & ut in ibi cum literarum elementis cœlestis doctrina cum lacte quasi materno instilletur tenerrimis animulis, etiam atque etiam videte: Non ita omnem curam in præceptores transferatis velim, ut ipsi omnem sollicitudinem abjiciatis. Quamquam probus vobis contigit colonus, tamen subinde visitis fundum, & si quid offendit, requiritis officium, si quid deest, expostulatis, cur hoc sit prætermisissimum, quod non oportuit? & si videritis, colonum non respondere vestræ spei, submovetis cessatorem & allegatis alium magis idoneum. Id si facitis in agello, non idem facietis in iis, quorum æterna agitur salus? Itane vilior erit homo, quam agellus? Non ita credo. Ipsi ergo Episcopus agite, ex intervallo, videte, quid vestri profecerint filii

C

Spi-

Spirituales ? &, num ante omnia timor Domini, qui est initium sapientiæ, animis ipsorum implan-
tetur ? Quo faciet, si jussu vestro in singu-
lis classibus publicè ab aliquo puero recitetur
benedictio matutina, vesperi vespertina, cum
Oratione Dominica . Symbolo Apostolico, & a-
liquo Psalmo, præcipuè vero 1. 25. 33. 34. 103. 117.
aut 121, qui initio tantum è libro legantur, sæpius
enim ita lecti & auditi à puerulis, per se memo-
riæ infigentur. Ita non solum pii Præceptores &
discipuli gratiam Dei & Spiritus S. assistentiam
certò sibi polliceri poterunt, sed & Catechetæ
habebunt, quod sperent feliciores in docendo
progressus, eventusque salutare.

Neq; gravemini, Patribus familias idem com-
mendare, ipsosque domatim visitare, experturi,
quid valeant humeri sub examen vocati, quid
ferre recusent? num sciant congruè ad quæstio-
nes fidei loqui? num teneant Catechismum? num
adulescant liberi, ancillæ & servi in timore Do-
mini? quò, si bene steterint, benedictionem, sin-
malè, maledictionem impertiri possitis? Inter-
alia prohibete Patribus familias seriò usum libro-
rum quorundam suspectorum. Qualis, verbi
gratia, est Baxteri Liber de abnegatione, à multis,
ut pretiosum quoddam *καμήλιον* asservatus, sed
revera Heterodoxus, & quamplurimis fanaticis,
Pelagianis, Calvinianis, Photinianis erroribus
refertus. Quod idem iudicium esto de cæteris
Anglorum, Sonthoms, Diekii, Baylii &c. scriptis,
Quæ nostris Lutheranis aliàs valde arrident; Sed
revera ita comparata sunt, ut vel nullam sin-
gula-

gularē prae aliis mereantur laudem, iudice B. Calovio; vel, rigidius cum B. Hülsemanno loquendo, plane sint absurda, & male composita; utpote quae nec legem ab Evangelio, nec gratiam a naturā, nec renovationem a justificatione satis quidem, uti deberet, distincte proponunt. Et cui quæso ignotus est famosus ille Postillator, Martinus Mollerus; quem non semel memini audivisse exscriptum a nostratibus? Næ, reum illum esse Calvinismi, post Gesnerum plusquam decem è postillis ipsius de sumptis locis ostendi posse, dudum asseruit B. Affelmannus noster. Proin hæc & id genus alia scripta è domibus vestrorum Auditorum, sicubi reperiantur, illico curate eliminanda, surrogatis in eorum locum Catechismo B. Lutheri, aliisque homogeneis theologorum Lutheranorum scriptis. Et tantum de Doctrina.

Supereſt, ut de Vita quoque Doctrinæ conformanda, Vos commonefaciam breviter. Quamvis enim verbi efficacia nequaquam dependeat à Ministri dignitate, res ipsa tamen manifestum facit, cursui doctrinæ cœlestis & fructificationi Verbi haud mediocrem remoram objici per ministrorum improbitatem. Docendi enim autoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur, Quid enim audias eum, qui seipsum non audit? E contra pia vita multū omnino facit hanc ad rem, quippe quæ auditorum animos, veluti fulgore, quodam perstringit, ut in Doctore ipsum quasi Deum, in cuius nomine loquitur, conspici videntur. Nam ut obedienter audiatur, quanta-cunque granditate dictionis, majus pondus habet

*Jud. Theol: rep.
de q. 4. c. Henr.
Nicol: q. 4.
Gewissenst. 6. 7.
th. 57.*

*v. Apher. Theol.
de Communic. in
Chr. natur. Ap-
pend.*

1. 2. de doct.
Christ. 6. 27.

2. Tim. III. 2. Tim.
1. 6. 7.

1. Tim. IV, 12.

2. Cor. XIII. 7.

Epitaph. Nepoti
ani

Gregor. Pastoral
6. II.

1. Cor. XI, 34.

habet vita docentis, recte scribit S. ille præsul Augu-
stinus. Hinc S. literæ nil æque urgent, ac ut Episcopus sit irre-
prehensibilis & inculpatus, i. e. sine criminibus manifestis
& voluntariis, ut typus sit fidelium in verbo, in conversa-
tione, in dilectione, in Spiritu, in fide, in castitate, imprimens
quasi bono suo Exemplo Virtutes animis auditorum, & sui
quasi effigiem in iis relinquens, in quam etiam post obitum
iporum intueti jubet Spiritus S. Unde Hieronymus præcla-
re monet Heliodorum Episcopum, In Te, inquit, omnium
oculi diriguntur, Domus tua & conversatio tua quasi in spe-
culo constituta Magistra esto publicæ disciplinæ, Quicquid
feceris, id sibi omnes faciendum putant. Cave, ne commit-
tas quid, quod, aut qui reprehendere volunt, dignè laceßere
re videantur, aut, qui imitari, delinquere cogantur. Proin,
Mei Fratres, si vultis, ut & vestræ doctrinæ suus constet fru-
ctus, à vobismet ipsis quæso incipite, & sic plane vivite,
ut nec propria conscientia vos arguat, nec alii jure gravioris
alicujus sceleris accusare possint. Populum recturi ipsos
prius vos regite, ut, quo in majore dignitate præ illo consti-
tuti, eò bene vivendi necessitate adstricti majore. Verbo: So-
lertè se quisq; Vestrùm metiatur; ne locum Regiminis as-
sumere audeat, si adhuc vitium in se damnaabiliter regnat, ne
is, quem crimen depravat proprium, intercessor fieri ap-
petat præ culpis aliorum.

Atque sic tandem præsentis mihi chartæ enata inque
lucem publicam emissæ sunt, à proposito, uti spero, ne-
quaquam, à prævaricatione prorsus alienæ. Plura equidem
inserere iis potuissem, Verum, cum ob negotiorum, quæ
multa sunt, ~~regisæoniv~~, tum, ne modulum Epistolæ excès-
sive videar, calamum hic pono, cætera dispositurus, quan-
do venero. Interim valete & rem ecclesiæ, in honorem.

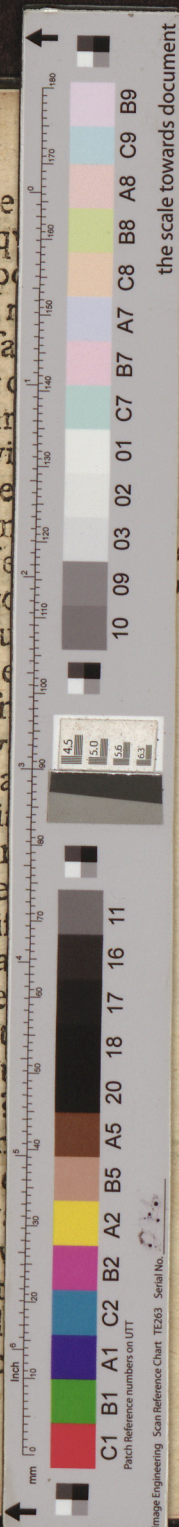
Altissimi, gerite pie, prudenter, feliciter, & à me
plurimum ac peramanter Salvetè,

Sverin. d. 23. Septemb. Anno 1687.

M. Joh. Schüze) S.

gularē prae aliis mereantur laudem, iudice
Calovio; vel, rigidius cum B. Hülsemanno loquendo,
plane sint absurda, & male composita, utpote
quae nec legem ab Evangelio, nec gratiam à natura,
nec renovationem à justificatione sapienter quidem,
uti deberet, distincte proponunt. Et quod quæso
ignotus est famosus ille Postillator, Martinus
Mollerus, quem non semel memini audivi exscriptum
à nostratibus? Næ, reum illum esse Calvinismi,
post Gesnerum plusquam decem postillis ipsius
de sumptis locis ostendi posse dudum asseruit
B. Affelmannus noster. Pro hæc & id genus
alia scripta è domibus vestrorum Auditorum,
sicubi reperiantur, illico curate eliminanda,
surrogatis in eorum locum Catechismi B. Lutheri,
aliisque homogeneis theologorum Lutheranorum
scriptis. Et tantum de Doctrina Superest, ut de
Vita quoque Doctrina conformanda, Vos commonefaciam
breviter. Quamvis enim verbi efficacia nequaquam
debeat à Ministri dignitate, res ipsa tamen manifestum
facit, cursui doctrinae coelestis & fructificationi
Verbi haud mediocrem remoram objici per ministrorum
improbitatem. Docendi enim auctoritas perditur,
quando vox opere non adjuvatur. Quid enim
audias eum, qui seipsum non audit contra pia
vita multum omnino facit hanc ad rem quippe
quæ auditorum animos, veluti fulgore quodam
perstringit, ut in Doctore ipsum quod Deum,
in cuius nomine loquitur, conspici videantur.
Nam ut obedienter audiatur, quantum cunqve
granditate dictionis, majus pondus habet

l: rep.
Henr.
+
W. 6. 7.

Theol.
nic. in
r. Ap-